

ሕቶ ንሙሁራን ቋንቋ ግእዝ/ትግርኛ (ንህዝቢ ትግራይ-ትግርኛ)

ብፊላማ ዝኸበረ ሰላምታይ ይብዓሕኩም!! ሰላምን፣ ፍቕርን ፅቡቕ ናይ ስራሕ ጊዜን ንኹሎም እንዳ “ዓይጋ ፎረም ” እምነዩልኩም። ቅድሚ ሓዚ ክልተ/ሰለስተ ሓፀርቲ ፅሑፋት ብዝተፈላለዩ ኣርእስቲ ኣብጊሓኩም ናብ ኣንባብቲ ሰለዙብዓሕኩምላይን ኣብ ውሽጢይ ዝሰመዓኒ ክትንፍስ ሰለዝሓገዝኩምንን ልዑል ምስጋና ምቕራብይ ዝዝከር እዩ። ሎሚ እውን እዛ ዝሰደልኩም ዘለኹ ፅሕፍታይ ኣብ መስከረም 2010 ዓ/ም ዝፀሓፍኩዎ ኮይና ብዝተፈላለዩ ናይ ባዕላይ ምክንያት እንተይ ኣብዓሕኩም ዘንጊዐ ጊዜኡ በጊሑ ሎሚ ክሰደልኩም ሰለዝኸኣልኩ ብልዑል ደስታ ኮይኑ ከምቲ ንቡር ተቐባልነት ጋሻኹም ንበር ክበር ኢልኩም ክተታኣናግዱኒ እላወበኩም። ንቐፅል፡-

ፊደል “ቐ” Vs ንኣምሓርኛ ካብ ዘለዎም ፅልኢት (መቐሌ Vs መቐለ)

ፊደል “ቐ” ናይ መን እዩ?

ፊደል “ቐ” ክዛረብ ዝግብኦ ኹ መን እዩ?

ድምጺ ፊደል “ቐ” ንምውጣእ ዝኸእል ነርሮ ዝተዓደለ መን እዩ?

ንምኳን ፊደል “ቐ” ነባር ትግራይይቲ ወይስ ኣብ ቐረባ ብልቓሕ ዝተረኸበት ፊደል?

ፊደል “ቐ” ምስ ወላዲታ ቋንቋ ግእዝ ርክብ ኣለዎ ዋላስ የብላን?

ፊደል “ቐ” ምስ ኣሕዋታ ፊደላት ግእዝ/ትግርኛ ካብ ጥንቲ ሓቢራ ዝተፈጠረት ወይስ ትግራይይ ኣብ መበል 21 ክፍለ ዘመን ዝፈጠራ ፊደል ግእዝ/ትግርኛ?

ብግልጺ ቋንቋ ፊደል “ቐ” ምስ ግእዝ ኣግኣዚያን ሓቢራ ዝተፈጠረት ፊደል ዋላስ ኣብዚ ዘመን ዘለና ዘበነወት ተጋሩ ንኸለእ ዓላማ ዝፈጠርናዩ ፊደል? ብስሩ ኹ ፊደል “ቐ” ዋላ ኣብ ግእዝ የላን እንተኢልና ትግራይይ ኮነይ ኢሉ ንኣምሓራ/ንኣምሓርኛ ፅልኢት ስለዘለዎ ዝፈጠራ ፊደል ድያ? መን እዩ ፊደል “ቐ” ካብ ማህፀን ቋንቋ ግእዝ/ትግርኛ ተወሊዳ ምስ ኣሕዋታ ታተ እናበለት ዓብያ ኣብዚ ዘለናዮ ዘመን ከም ዝበፀሐት ዘበስረኒ። ፊደል “ቐ” ጻል ግእዝ/ትግርኛ ምኳን ተጠራጠረ ዘይኮነስ ነቶም ነዚ ሓሳብ ኣልዒሎም ሓቐኛ ናይ ህዝቢ መንነት ክጥፍኡን ክብክሉን ናብ ናይ ባዕሎም መንነት ክጥሉቑናን ሃለኸለኸ ዝብሉ ዘለው ኣፎም ንምትሓዝ ዕሙቕ መፅናዕትን ምርምርን ብምግባር ብመረዳእታ ኣደጊፉ ብሙሁራዊ ኣንደበት መልሲ ክህበላይ ስለዝደለኹ ጥራሕ እዩ።

ኣብ ኢትዮጵያ ሪፖርተር ናይ ኣምሓርኛ ቨርሽን ጋዜጣ 19 Nov, 2016 “የክልሎቹ ህግጋት መንግስታት ኣንድ የፖለቲካ ማህበረሰብ ከመፍጠር ኣንጻር” ዝብል ርእሲ ተዋሂብዎ ኣብ ዝቐረበ ፅሑፍ ናይ ክልላት ሕግጋት መንግስታት ምስ ናይ ፌዴራል መንግስቲ ሕገ-መንግስቲ ዘለዎ ሓድነትን ተግባርን ከምኡ እውን ኣድላዪነት ናይ ክልላት ሕግጋት መንግስታት ኣብ ልዕሊ ፌዴራል ሕገ መንግስቲ ምድራብ ኣብ ዝብል ዛዕባ ኣድሂቡ ዝምገቡ ፅሑፍ ቀሪቡ ነይሩ። ናይቲ ፅሑፍ ከም ዋና ትኩረት ተባሂሉ ዝተቐመጠ ናይ ክልላት ህግጋት መንግስቲ “መእተዊ ትሕዝቶ” እንትኸውን ናይ ስልጣን ላዕላዊ በዓል ዋና ዝኮነ ሕብረተሰብን ናይ ክልላት ናይ ስራሕ ቋንቋን ብምፍታሽ ሓደ ናይ ፖለቲካ ሕብረተሰብ ኣብ ምፍጣር ዘለዎ ሃገራዊ ሳንካን ኪሳራን ንምምጻት እዩ።

ኣብ መእተዊ እቲ ፅሑፍ ናይ ኸልላት ሕግጋት መንግስቲ “መእተዊ ትሕዝቶ” ብዝምልከት ክልተ ቁም-ነገራት ቀልቢ ኸግበረሎም ከም ዝግባእ ይሕብር እቲ ፅሑፍ። እዚአቶም እውን፡-

- 1) ናይ ዝሓለፈ ታሪኽ ምውቃስን
- 2) ንቐጻሊ ዝህሉ ብሩህ ሃገራዊ ተስፋን እዮም እንትብል የቐምጥ።

እንተኾነ ግን እዚ ፅሑፍ ከምዚ እናበለ ፀኒሑ ብዛዕባ ሕሉፍ በደል ንምግላፅ ዝተቐመጠ ሓሳብ ምንባሩ እምበር ስለ እቲ ቐጻሊ ተስፋ ዝተብሃለ ሃገራውን ክልላውን ዛዕባ ዋላ ብጌጋ ሓንቲ ቃል ኣይትንፍስን። እቲ ፅሑፍ ብምቐጻል ዳርጋ መብዛሕትኣን ኸልላት ነቲ ሕሉፍ መግዛእትን መሪር በደልን ከመይ ከምዝገልጻኦ ከምዚ ዝስዕብ እናጋነነ የቐርብ። ንኡብነት “ናይ ሃረር ክልላዊ መንግስቲ ዓ/ምቱ እንተይቀረየ ብምጥቃስ ዝበፀሐ በደልን ግፍዕን ዝኸፈሎ መስዋእትነትን ይዝክር”፤ እንትብል ይገልፅ እም ንቐጻሊ ዘቐመጥዎ ተስፋን ኣንፈትን እንተይገለፀ ይዘሎ። “ናይ ኦሮሚያን ኢትዮጵያ ሰማሊያን ድማ ብጠንካራ ድምፀት ናይ ዝሓለፈ በደል ይኹንን”፤ ይብል። “ዝተወሰኑ ድማ ስለዝገበርዎ ጅግንነትን ቻልስን ኣረጊጾም ይዛረቡ ናይ ኸልሎም መዝሙር እዚ ከንፀባርቐ ከምዘለዎ ደንጊንም” (ስለትግራይ እንትዛረብ ማለት እዩ) እናበለ ከክፍኡ ይዛረብ። ብተወሳኺ እውን እዘን ኸልላት እንትርፎ ናይ ቀደም ዝነበረ በደልን ጭቆናን ካብ ምግላፅ ዝሓለፈ ንኢትዮጵያ ሓድነት ዝሰብኸ ወይ ዘተስፋ ካብቶም ዝሓለፉ ብሉፃት ታሪኽ ኢትዮጵያ ከምዘይገልጻ ይድምድም። እቲ ብጣዕሚ ዘገረመኒ ነገር ከም ውልቀ ሰብ ኣብ ሕገ መንግስቲ ዝተርአዩዎ ጉድለታትን ፀገማትን ኣልዒሉ ምምጻቱ ኣይኮነን። ምኽንያቱ ኣብ ሕገ-መንግስቲ ኮነ ኣብ ካልኣት ሕግታትናን ኣሰራርሓናን ኣልዒልካ ናይ ምክርኻርን መስመር ንኸሕዙ ናይ ምቅላስን ካብ ዝኾነ ኢትዮጵያዊ ዜጋ ትፅቢት ዝግበር ሰናይ ሓሳብ ስለዝኾነን ባዕሉ እቲ ሕገ-መንግስቲ ዘቐመጠን ዝፈቐደን መሰል ኩላትናን ስለዝኾነ ማለታይ እዩ። እንተኾነ ግን እቲ ፅሑፍ ዋና ዓላማኡ እሱ ዘይምጻኑ እዩ። ስለምንታይ ሲ ስም ትግራይ ንምፅቀዕ ኣንደብቱ ተጻዕኖ ወይ እውን እታ ቢሮ ሒዛ እትፅሕፍ ኢዱ ስም ትግራይ ንምፅሓፍ ድፍረት ስኢና ተኣሳሲራ እንተላ ብዙርያ ጥምጥም መንገዲ ተጓዲዙ ብስውር ዘሕለፎ መልእኽቲ እዩ ዝገርም። ብናተይ ኣረዳድኣ “ስለዝገበርዎ ጅግንነትን ቻልስን ኣረጊጾም ይገልፁ” እናበለ እንትገልፅ እቲ ምእንተ ሰላም እዛ ሃገር ዝተኸፈለ ኣእላፍ መስዋእቲ ደቂ ህዝቢ ምንም እንተይቆረከ ንኸልኣት ኣሕዋት ኢትዮጵያውያን፤ ተጋሩ ብዘይ ንሕና ጅግና የለን ይብልኹም ኣለው ንምንታይ ስቕ ኢልኩም ትሰምዑ ዝዓይነቱ መልእኽቲ እዩ ዘመሓላልፍ ኢሊ ይወስድ። እንተተጋግዮ ድማ ይእረም።

እቲ ኣብ ላዕሊ ዘልዓልኩም እቲ ፀሓፊ ስለሕገ-መንግስቲ ኣልዒሉ ዝሙጉቶ ነገር እግረ መገደይ እንትሓልፍ ስለዘፀንቀፈኒ እቲ ጉድም ኸትዕዘብዎቶ ደኣ ብዝተረደኣኒ ንኡሽተይ ከካፍለኩም ስለዝደለኹ እምበር እቲ ቐንዲ ናይ ፅሑፊይ ዓላማስ ኣብ መእተዊ እዛ ሓፃር ፅሑፊይ ንዘልዓልኩን ሕቶታት መልሲ ምትእልላሽ እዩ። እሞ ኣሕዋተይ እቲ ፀሓፊ ኣብ ሕገ መንግስቲ እታ ሃገር ዝተውሃበ ስለ ኣጠቓቐማ ቋንቋን መሰልን ዘልዓሎ ዛዕባ እንሆ ኣንብቡታ። መጀመርታ እቲ ፀሓፊ ካብ ዝፀሓፎ ፅሑፍ ዝተወሰነ ቻል ብቻል ብኣምሓርኛ እንሆ ኣንቢብኩም እቲ ሓቂ ፍረዱ።

“ስለ ቋንቋ ኣጠቓቀም ሲነሳ ኣብሮ የሚነሳው ኣጨቃጫቂ የሙብት ጉዳይ የፊደል/የሆሄያት መረጣን የሚመለከት ነው። ምንም እንኳን ማንኛውም ብሔር በራሱ ቋንቋ የመናገርና የመጻፍ መብት እንዳላቸው የተለያዩ ዓለም አቀፍ ስምምነቶችና ሰነዶች ዕውቅና ቢሰጡም፤ እንደ ሩሲያ ያሉት ግን ማንኛውም ብሔር ከሩሲያኛ ቋንቋ ፊደላት ውጭ መጠቀም እንደማይቻል የፌዴራሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤታቸው ውሳኔ ሰጥቷል። ዓላማውም የአገር አንድነትን ለማጠናከር ነው።

በኢትዮጵያ ያለውን ሁኔታ ስንቃኝ ቋንቋን የማሳደግ መብት እስከምን ድረስ ነው? የሚለው ጉዳይ ወሳኝ ነው። ብዙ ብሔር፣ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የላቲንኛ ፊደላትን መጠቀምን መርጠዋል። የግዕዝ ፊደላት በበቂ ሁኔታ የቋንቋዎቹን ድምፅ መወከል ስላልቻሉ፣ ላቲንኛ ከሳይንስና ቴክኖሎጂ በረከት ለመቋቋም ቀላል ስለሆነ፣ የግዕዝ ሆሄያት ድምጽን ወደ ንባብ በትክክል ለመቀየር ስለማያስችሉ ነው የሚሉ ናቸው መከራከሪያዎቹ። በእርግጥ ሌሎች ደግሞ አንዳንድ የግዕዝ ፊደላትን ለድምጽ ወካይ እንዲሆኑ ማድረግ ሲቻል (ለምሳሌ “መቀሌ”- “መቐሌ” እንደሆነው ማለት ነው። «ቐ» በግዕዝ ውስጥ የሌላች መሆኗን ልብ ይሏል።) ለአማርኛ ካላቸው ጥላቻ የመነጨ ብቻ ነው ይላሉ። «ከልብ ካዘኑ እንባ አይገድም» ነበር ነው የክርክሩ ማጠንጠኛ። በተጨማሪም የአማርኛ ፊደልን አንዴ ካወቁ ለመጻፍ መቅለሉ፣ እንዲሁም አናባቢ ፊደል መጻፍን ስለማይፈልግ ኢኮኖሚያዊ መሆኑም ሌላው ፋይዳው ነው። በመሆኑም ተማሪዎች የተለያዩ ፊደላትን በማጥናት እንዲቸገሩ ያደርጋል። ለአማርኛ የሚኖረውን ጥላቻ እንዲጨምር ማበረታቻ ይሆናል፤ ስለዚህ የአገር አንድነት ላይ ጥላውን ማጥላቱ አይቀሬ ነው፤ እንደማንኛውም መብት ገደብ ቢኖረው ጥሩ ነው የሚሉም ምሁራን አሉ።” በውብሸት ሙላት ተፅፎ በሪፖርተር ጋዜጣ የቀረበ፤

ኩቡራት ደቂ ዓደይ እቲ ብሃገር ደረጃ ተቻወምትን ደገፍትን እዚ ስርዓት፣ ቐሊል ዘይበሃል በቢኸባቢኡ ዝርከብ ህዝቢ ኢትዮጵያ ከምኡ እውን ሙሉእ ህዝቢ ኢትዮጵያ ብተወከልቶም ኣቢሎም ዘፅደቐዎ ሕጊ-መንግስቲ እዛ ሃገር እቶም ፀላእቲ እዚ ስርዓት “ሕጊ ኣራዊት” ኢሎም ስለዝሰየምዎ ብዛዕባ እዚ ሕገ-መንግስቲ ዘለኣለምዎ ሕሕማቐ እናፀሓፉን እናተዛረቡን ዋላ እንተነበሩ ካብዚ ቻል እዚ ብላዕሊ ብዝኸፍኦ ኸገልፅዎ ስለዘይኸእሉ ደኺምዎም እንተገዲፈምዎ እንበር “ፈሊጡያ ዝሃረሰስ እንተቐስቀስዎ ነይሰምዎ” ስለዝኾነ ንዓዓቶም ንምእማን ምፅዓር ስራሕ ምፍታሕ እዩ ትርፉ። ካብዚ ብዝዘለለ ግን ብመንነትናን ብቋንቋናን ኸመፁና ግን ፈጻምና ክንፈቐድሎም ኣይግባእን ዝብል መርገፂ ኣለኒ። ከምቲ ፀሓፊ ዝብሎ ዘሎ ቋንቋኻን መንነትካ ሸይጥካ ዝመፅእ ኢኮኖሚያዊ ለውጢ ገደል ይእቶ እምበር ንትግራይን ትግራዊይን ኣይጠቐምን፤ ሰላብን ወራርን ኩሉ ጊዜ ይብዝብዝ እምበር ንህዝቢ ኢኮኖሚያዊ ረብሓ እንትሰርሕ ርኢና ኮነ ሰሚዕና ኣይንፈልጥን። እዚ እንተኾይኑ ንምንታይ ኢትዮጵያ መንነታን ባህላን ካብ ወረርቲ ዓቂባ ዝነበረት ሃገር እናበልና ብብዓመቱ ንጀሃር። ጥልያን ኮነት ደርጋውያን መንነትናን ቋንቋናን ንኸሕድጉና እንተደኣኹይኑ ንዓና ናይ ስም ኣፈላላይ እምበር ለውጢ የብሉን። እስቲ እቲ ብአምሓርኛ ዝተፀሓፈ ኣብ ላዕሊ ዘሎ ፅሑፍ ደጋጊምና ኣንቢብና ነስተውዕሎ። ብመጀመሪታ ስለኣጠቓቐማ ቋንቋ እንትለዓል ሓቢሩ ኸልዓል ዝግብኦ ኣጨቓጨቐ ጉዳይ ብዛዕባ ፊደላት እዩ ኢሉ ይጅምር ኣሎ። እንተብራህርሆ ድማ እዚ ማለት ብአምሓርኛ ዘይጥቀምሎም ብግእዝ/ትግርኛ እንጥቀመሎም ቃላትን ፊደላትን ካብ ፊደል ተራ ንምውፃእ ዝዓለመ ትልሚ ከም ማለት እዩ። ብተደጋጋሚ ብዝተፈላለዩ ናይ ሚዲያ ማዕኸናት ከም ዝከራኸሩና ሐ፣ዐ፣ኸ፣ ቐ ወዘተ ዝአመሰሉ ፊደላትና ንናታቶም ጎሮሮ ስለዘይተመቸውዎም ጥራሕ ፊደላትኩም ፊደላት ኣይኮኑን ብምባል ቋንቋና ጎሮሮ ቋንቋ ንምባባርን ብዝተፈላለዩ መንገድን መሊሶም ኣብ ትሕቲ ኣደራዕ መግዛእቶም ከእትውና ባይታ የጣጥሑ ኣለው። ጨሪስካ እቲ ትግራዊይነት ኣጋኣዊነት መንነት ንምጥፋ መጀመሪያ ቋንቋ ናይ ምድኻም ስለቶም ብቐልዑ እንትርኦ ማለት እዩ። እቲ ፅሑፍ ንኸምስል ብጎረ ብናይ ባዕልካ ቋንቋ ምዝራብ መሰል ከም ዝኾነ ከም ዝአምን እናመሰለ ፅንሕ ኢሉ ናይ ሩስያ ልምዲ ብምስናዕ ማንም ብሄር ካብ ሩሲያኛ ቋንቋ ፊደላት ወፃኢ ምጥቃም ከምዘይከኣል ናይ ሩስያ ፌዴራል ጠቅላላ ፍ/ቤት ብይን ኣመሓላሊፉ፣ ዕላሙኡ እውን ናይ ሃገር ሓድነት ንምጉልባት እዩ እንትብል እቲ ኩቱር ድልዮቶም ብግልፂ የቐምጡ። ጥሪ ትርጉሙ ሓድነት ኢትዮጵያ ዝዓቢ ኩሉን ብሄራት ኢትዮጵያ ካብ ፊደላትን ቃላትን ኣምሓርኛ ወፃኢ ምጥቃም ንኸይኸእላ ፌዴራል መንግስቲ ውሳኔ ከሕልፍ ኣለዎ እዩ ዝብል ዘሎ። ኣብ ኢትዮጵያ ካብ ኣምሓርኛ ቋንቋን ፊደላትን ወፃኢ ዝጥቀም

አካል እንተሃልዩ ሓድነት እዛ ሃገር ዋላ ሓንቲ ስድሪ ንቕድሚት ኸንቀሳቐስ ኣይኸእልን እናበለ ይሰብኽ ኣሎ። እንትርፊ ናተይ ናይ ኩላትና እንትርፊ ኣነ ንሕና ዘይፈልጡ ዓለም እንትልወጥ እሳቶም ግን ከም ሸንቲ ጊመል ንድሕሪት እና ኸዱ ኣብ ከንዲ ስራሕ ወረን ሓዊ ምስባርን ዝቐንዖም ሓሳቦም ክስወጠናን ኸኹርኩሓናን ይግባእ። (ፊደላት ኣምሓርኛ እናበለ ዝፀውዖ ዘሎ ዘይናትካ ካብ ምድላይ ዝፍልፍል እምበር እንትርፊ ፊደላት ግእዝ ፊደላት ኣምሓርኛ ዝብሃል ዘየለ ምኳኑ ነስተውዕል)

ውርድ ኢሉ እዚ ፀሓፊ ኣብ ኢትዮጵያ ቋንቋኻ ናይ ምዕባይ መሰል ክሳብ ክንደይ እዩ? እናበለ ይሓትት ኣሎ፤ እዚ ሕቶ ኩሎም ብሄርን ብሄረሰባትን ኢትዮጵያ ኸሰምዖምን ኸፈልጥዎን እዩ ዝግባእ። ብርግፅ ይብል ኣሎ እዚ ሰብኣይ፣ ብርግፅ ካልኦቶም ከዓ (ንትግራይ ማለቱ እዩ) “ሓድሓድ ናይ ግእዝ ፊደላት ንድምፂ ወኪል ንኸኮኑ ምግባር እናተኸኣለ ንኣብነት “መቐሌ” “መቐሌ” ከምዝኾነ ማለት እዩ” እንትብል ጌጋ ኣብ ልዕሊ ጌጋ ይጋገ ኣሎ ደጊምና ዓገብ ንበሎ። ቀይሉ “ቐ” ኣብ ግእዝ ፊደላት ውሽጢ ዘየለ ፊደል ምኳና ልቢ ይብሎ ድማ ይብል፤ ግእዝ ንመን ቐሪቡ ንመን ይርሕቐ ኣይተረዳኣንን፤ መንነትካ ኣልሽ ግእዝ ናይ ወለድና እዩ። ወለድና ብብራናን ባዕሎም ብዝመሃዘዎ ቐለምን ቐሪዖምን ፅሒፎምን ዘረከቡና ፍፁም መግለፂ መንነት ኣግዛዝዮን ትግራይ ትግርኛ እዩ ኸንብሎ መሰልና ጥራሕ ዘይኮነስ ናይዚ ወለዶ ግዴታ እውን እዩ። ሀዚ እውን ንኡሽተይ እንተይሓፈረ ”ንኣምሓርኛ ካብ ዘለዎም ፅልኢት ዝፈልፈለ ጥራሕ እዩ፤ ንኣምሓርኛ ንዘለዎ ፅልኢት ንኸውስኽ መበረታትዒ ይኸውን፤ ስለዚ ድማ ኣብ ሃገር ሓድነት ናይ ባዕሉ ኣሉታዊ ፅልዋ ምሕዳሩ ኣይተርፍን።” ኢሉ ይደምድም ኣሎ፤ ንሕና ግን ዓገብ ትገብር ኣለኻ ኢና ንብሎ እንተምንታይ ሲ ተጋሩ ንኣምሓርኛ ፅልኣት እንተዝህልዎም ቋንቋ ኣምሓርኛ ኣብ ትግራይ ካብ ታሕተዋይ ክፍሊ ጀሚሩ ኸሳብ ላዕለዋይ መሰናድኦን ዩኒቨርሲቲን ንምንታይ ንወስዶ ኣለና፤ ቦቓታ ኢና ንብሎ ካለእ መግለፂ የብሎን። እቲ ብዙሓት ቀያሕትን ፀለምትን ነዋሕትን ሓገርትን ኮታስ ንምግላፁ ዝኸብድ መስዋእቲ ደቂ ህዝቢ ተኸፊሉ ዝመፀ ሕጊ-መንግስቲ እዛ ሃገር እንትፀድቐ ንምንታይ ተጋሩ ኣምሓርኛ ብሄራዊ ቋንቋ ኮይኑ ኸገልግል ሓንጎፋይ ኢሎም ተቐቢሎም? ስለዚ እዚ ፀሓፊ ናይ ፈጠራ ሓሶት ዳኣ ይፅሕፍ ኣሎ እምበር ትግራዊይስ እንትርፎ ኣብ ደርጋውያንን ተሓባበርቶምን ኣብ ህዝቢ ኣምሓራ ይኹን ኣብ ቋንቋ ኣምሓርኛ ትግራይ ፅልኢት ኣይነበርን፤ ሎሚ የብሎን፤ ፅባሕ እውን ኣይህልዎን። እንተኾነ ግን ብቲ ዝወረደ ኣተሓሳስባኹምን ትምክሕትኹምን ብግዲ ናብኡ ገፁ ትደፍእዎ ኸይትህልዉ ይሰግእ ኣለኹ ኣቶም ኩቡር ፀሓፊን ተሓባበርቱን። ኣብ መጨረሻ ናብ ናይ ዝኣኑት መደብ ስርዓት ናብታ ዝለመድዎ ዘመነ መግዛእቲ እንትመልሰና “ስለዝኾነ ድማ ከም ዝኾነ ዓይነት መሰል ገደብ ኸግበረሉ ኣለዎ” ኢሉ ዕርፍ ኢልልኩም ኣሎ እቲ ቐጥሲ ዘየብሉ ስለ ናይ ባዕሉ ክብሪ እምበር ስለናይ ካልእ ህዝቢ መሰል ዘይግዳዱ ናይ ሕጊ ሙሁር እየ በሃለ። እዚ ፀሓፊ ኣብ ኢትዮጵያ ሪፖርተር (በህግ-ኣምላክ) ኣብ ዝብል ክፍሊ ኣብ ሕገ-መንግስቲ ኣድሂቡ ንዝፅሕፎም ፅሑፋት ናይ ህጊ ሙሁራት ተጋሩ ከንብብዎም እሞ ብትኸክል እቲ ሕጊ-መንግስቲ ሽግር እንተለዎ እሶም እውን መንግስቲ መስተኻኸለ ንኸገብር ንኸጽውፁ እንተዘይ ኮይኑ ግን መልሲ ንዝገብኡ ግቡእ መልሲ ንኸህብዎ ይምሕፀን። ምክንያቱ እቲ ሕጊ መንግስቲ ንምምጻእ ዝተኸፈለ መስዋእቲ ካባና ንላዕሊ ዘሕምም ስለዘየለ።

ግን ንዘም ሰባት ብኸመይ መንገዲ ኸ ኸነረድእም ንኸእል? እዚ ብደሙ-ነብሲ ተጓዲዙ ንህዝቢ ትግራይን ሃገር ከም ሃገር ንሃገረ ኤርትራን ኤርትራውያን ኣሕዋትናን የፀልመና ኣሎ። ኤርትራውያን ኣሕዋትና ተዛረብቲ ትግርኛ ምኳኖም ከይዝንግዕ ኣፀቢቐኩም ንገርዎ እሞ “መቐለ” ዝበሃል ቦታ ኣብ ምድሪ ኤርትራ ከምዘየለ ነገርኩም እስቲ ኤርትራውያን ንምንታይ ፊደል “ቐ” ከም ዝጥቀሙ ጠይቐለይ ነዚ ኸሳሲ ዘይነበረ ሙሁር ሕጊ እየ ባሃለ። ኣነ ከምቲ ኣብ መእተዊ ኸባቢ ዝገለፅኩዎ ናይ ቋንቋ ኮነ ናይ ታሪኽ ሙሁር ኣይኮንኩን፤ እንተኾነ ግን መጀመሪታ ቋንቋና ኣጥፊእም ንዓና ከጥፍኡና ዝገብርዎ ዘለው ሸርኢ

ርዕሱ ከም ዘይረኣኹ ምሕላፍ ዳርጋ ዓርሰ ቐትለት ምፍፃምን ዓድኻ ንዓዓቶም ኣረኪብካ ብዘይ ሰዓዲ ወረ ምጥፋእ ኮይኑ ስለዝተሰመዐኒ ንሙሁራት ተጋሩ ኣበይ ኣለኹም ትውረሩ ኣለኹም ናይ ታሪኽ ተሓተቲ ኢኹም ጊዜ እናሃለዎኩም ጊዜ ኣይትፀበዩ ክብል ደልዩ እምበር ብናተይ ዓቕሚ ዝወሃብ መልሲ የልቦን እሞ ሃዩ ሙሁራት ትግራይ ከምታ ኣሽንዳና ወይ ማሪያና ወይ ዓይኒ ወሪና ክወስደና ኢሉ “ታሪኽይ ኣይህበካን” ኢልኩም ኣፉ ዝለጎምኩምዎ ነዚኣ እውን ሓደራ መልሲ ሃቡላይ እብል ኣለኹ ብዓዲ፣ ብቋንቋኡ፣ ብመንነቱ፣ ባህሊ ዓዱን ወለዱን ዝግደስ ሓውኹም፡፡

እንተ ኣነ እሞ ነቲ ጅግና ዘይሕለል ህዝቢ ሕቶይ ክሳዕ ዝምልሰላይ ሕቶይ ካብ ምቕራብ ዓዲ ኣይውዕልን፣ ኣይዓርፍን እምብላይ ስቕኣይብልን ይብል ኣለኹ፡፡ እሞ ኣንታ ዕባይ እንደርታ ወድታ ዓይኒ ትግራይና ዕባይ መቐለ ወለድኻ ንመቐለ እንታይ ኢልካ ፀዋዓዩ ኢሎም ኣውራሳምኻ? ነታ መቐለና ናይ ቐልዕነት መዳሕንትካ ዝኮነት ዓድኻ ብቲ ኣንደበት ፀሓፊ “መቐለ” ባላ ዶ ኢሎምኻ ዋላ ብቲ ኑቡርን ክቡርን ሸማ “መቐለ” ባላ ተባሂሉ ሓደራ ተሞሂብካ? እስቲ እባ ኻልእ ሕቶ ክሓተካ ብዘፀባ ትርጉም “መቐለ” እትፈልጦ ዶ ኣለኻ? ትርጉም “መቐለ” ብዓለም ደረጃ ተደልዩ መልሲ ኣልቦ ካብ ኮነካ፣ እሞ ካበይ ከ ፈጠርዎ መን ነገርም እንተኢልና ብይኹውን ተጓዒዞም ዶ ኢልካ ዋላስ እትፈልጦ ኣለካ? ትርጉም እታ ባዕዳዊት ቃል ወይ “መቐለ” ካብ ኮነትካ ዘይትበሃል ኣብዚ እቶ ኣይትድከም ክቐርበለካ እዩ ኣለትኒ ካልኣይቲ ሕቶ ንዓለም ሙሉእ ንገርም ኣበሰርም ትርጉም እታ ሰሜናዊት ኮፕብ ዓይኒ ትግራይና ትርጉም “መቐለ”፣ እንታይ ኢሉ ኣውራሳካ ኣበኻ እቲ ኣንበሳ በረኻ እንታይከ በለትኪ ኣዴኺ እታ ሓራስ ነብሪ? ኣንታ ተማቂልካ ምብላዕ ምስታይ ዝልማዱ ከምታ ናይ ወለዱ፣ ንኹላትና እምበር ንበይነይ እትብል ሓሳብ ዘየላ ኣብ ውሽጡ፣ ኣንታ ንሕና እምበር ኣነ እትብል ቐል ዘይትርኩብ ኣብ ሓሳቡ፣ ተጠየቐ ሎሚ ኣምፅእ ትውፊት ናይ ወለድኻ እቲ ዘዕበየካ ትርጉም መቐለኻ፡፡ ተማቂልካ ምብላዕ ምስታይ፣ ንዘየብሉ ምክፋል፣ ዘለካ ብሓባር ምጥቃም፣ ንፅጉማት ምጥቐርን ምሕብሓብን፣ ፍቕርን ልግስን ማለት ምኳኑ ንገርም እቲ ሓቐኛ ትውፊት እዚ እዩ በሎም፡፡ካብ እንደርታ መቐለ ምስወፃእና፡-

ኣንታ ከያኒ፣ደራሲ ሃያሲ መን ነጊሩካ ኢልካ ፅሒፍካ ፍቕሪ፤

ኣንታ መረዋሕ ድምፁ ዝስማዕ ኣብ ዓለም እንትትሰብኽ ፍቕሪ፤

ሓረስታይ በዓል ከፍቲ፣ ጥየላ በጊዕ፣ በዓል ሙሉእ ዓቕሊ

መን እዩ ዝፀወዐ መጀመሪታ ነታ እትመስል ፈረስ ኢሉ ሸማ በቕሊ፤

ኣንታ ተምሃራይ መምህር ተመራማራይ እትምርምር ዓብዱ ምስ ደቂቕ

ብከመይ ለሚድካዮ ምትላም ከፋፊልካ ነቲ ጊዜ ብሰዓት ብደቂቕ

ኣንታ መንእሰይ ኣንቲ ጎርዞ ኣንቱም ህፃናት ውላድ ናይ ትግራይ

“ቐ” እትበሃል ፊደል የላን ይብልኹም ኣለው ሰሚዕኹም ዶ ወረ፤

እሞ ኣንታ ገጣሚ እትገጥም ስለፍቕሪ፤

ሓወይ ደራሲ ሃያሲ እትፅሕ ስለፍቕሪ፤

እወ አንታ እተዘይም ብርሒቕ ንዓለም እትሰብኽ ፍቕሪ፤

አንቲ ወላድ ትግራይ እትሕብሕቢ ደቅኺ ከይጠምዩ ከይወቕዎም ቐሪ

አቱም ኩሉኹም ዝተፈጠርኩም ካብ ማህፀን ትግራይ ውሽጣ ወርቂ ምስ ብሪ

ካበይ ዳኣ ኣምጻእኹም እታ ሻድሻይ መትሎ ጓል“ቐ” “ቐ” መግለጺት ፍቕሪ።

ስለ ትሕዝቶ እቲ ግጥሚ ይቅርታ። ምኽንያቱ ናይ ግጥሚ ክእለትን ባህግን ስለዘለኒ ዘይኮነስ ሓሳባይ ከመይ ገይረ እንተቐረብኩዎ እዩ እቲ ኣገዳሲ ዛዕባ ኣብ እዝንን ልቦናን ህዝብና ክበፅሕ ዝኸእል ዝብል ስለዘተሓሳስበኒ ጥራሕ እዩ። ኩቡራት ኣንብብቲ ብዛዕባ እዛ ዘቐረብኩዎ ሓፃር ፅሕፍቲ ዘለኩም ርኢቶ፤ ነቐፊታ፤ መኣረምታ ሓሳብ ኮነ ሓበሬታ ብታሕጓስ ተቐቢለ ዝስተኻኸል ንምስትኽኻል ኣበርቲዐ ከቐፅሎ ዝግብኣኒ ንቐድሚት ንምስጓም ስለዝሕግዘኒ ሓሳብኩም ጀባ በሉኒ። ብፍላይ ሙሁራት ቋንቋ ግእዝ/ትግርኛ ብዛዕባ ፊደል ቐ ንዝሓተትኩዎ ሕቶ ኣብ ቀረባ እዋን ግቡእ መልሲ ከም እትህቡኒ በዓል ሙሉእ ተስፋ እዩ ሓደራ መልስኹም ብሃንቀውታ ይፅበ ኣለኹ። ሓደ ህዝቢ ካብ መንነቱን ቋንቋኡን ወፃኢ ህልውናኡን መፃኢ ዕድሉን ፀልማት እዩ። ብዘይ ቋንቋን መንነትን ኩርዓት የለን። ሰላም፣ ፍቕርን፣ ሓድነትን ንህዝብና!! 2010 ዓ/ም ናትና ይግበረልና፣ ኣሜን። መስከረም 2010 ዓ/ም ብ“ወዲ ፸” ተፃሒፉ!!

“ወዲ ፸” እዩ

ለካቲት 2010 ዓ/ም

ኢትዮጵያ